

Araştırma Makalesi/Research Article

COVID-19 Pandemi Döneminde Gebelerin Sürece Yönelik Bilgi Düzeylerinin ve Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi

Yeliz DOĞAN MERİH¹, Pınar KUMRU², Betül Zehra YILDIRAN³

Determining the Knowledge Levels and Educational Needs of Pregnants Regarding the Covid-19 Pandemic

ÖZ

Amaç: Çalışma, COVID-19 pandemisi sırasında gebelerin bilgi düzeylerini ve eğitim ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Kesitsel nitelikte olan çalışmanın evrenini, İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinin gebe izlem polikliniğine Nisan - Temmuz 2020 tarihleri arasında başvuran gebeler oluşturmuştur. Örnekleme alınma kriterlerine uyan, çalışmaya katılmaya gönüllü 447 gebe çalışmaya dâhil edilmiştir. Veriler, katılımcıların demografik, bireysel, obstetrik özellikleri, COVID 19 sürecine yönelik görüşlerinin yer aldığı 30 soruluk Gebe Tanıtıcı Bilgi Formu ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; Ki-kare, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis ve Independent Sample t testi kullanılmıştır. Sonuçlar $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

Bulgular: Kadınların yaş ortalamasının $29,4\pm 5,8$ olduğu, $6,4\pm 5,4$ yıllık evli olduğu, çoğunluğunun (%54,8) lise ve üzeri eğitim aldığı tespit edilmiştir. Kadınların gravida ortalamasının $2,39\pm 1,40$ ve gebelik haftası ortalamasının $23,67\pm 9,18$ olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların COVID-19 enfeksiyon kontrol önlemleri konusunda genelde (%75,8) bilgi sahibi oldukları, yüksek oranlarda (%94,6) korunma önlemlerini uyguladıkları saptanmıştır.

Gebelerin COVID-19 pandemi döneminde ihtiyaç duydukları bilgi ve destek konuları arasında; en fazla gebelik süreci ve takipleri (%91,7), enfeksiyon koruyucu ekipmanların doğru kullanılması (%89,7), enfeksiyonlar ve enfeksiyon kontrol önlemleri (% 87,9) yer almıştır. COVID 19 pandemi dönemi bilgi düzeyi puanları ile bazı değişkenler karşılaştırıldığında, öğrenim durumunun ve gebelik döneminde eğitim almanın etkili olduğu ve aralarındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Sonuç: Çalışmamız sonucunda, pandemi döneminde gebelerin yaşadığı değişimlerden dolayı bilgi ihtiyacının arttığı belirlenmiştir. Bu nedenle değişim süreçlerinde gebelerin eğitim ihtiyaçları, iyi değerlendirilmeli, eğitimlerle ve bütüncül yaklaşımlarla gebelere destek olunmalıdır.

Anahtar kelimeler: Bilgi düzeyi, Covid-19, eğitim, gebelik, pandemi

ABSTRACT

Aim: The study was carried out to determine the knowledge level and training needs of pregnant women during the COVID-19 pandemic.

Method: The population of the cross-sectional study consisted of pregnant women who applied to the pregnant follow-up outpatient clinic of the Gynecology and Paediatrics Training and Research Hospital on the Anatolian side of Istanbul between April and July 2020. A total of 447 pregnant women who met the inclusion criteria and volunteered to participate in the study were included in the study. The data was collected with the Pregnant Introductory Information Form consisting of 30 questions, which included participants' demographic, individual, obstetric characteristics and their opinions on the COVID 19 process. Chi-square, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis and Independent Sample t test were used to evaluate the data. The results were interpreted at $p<0.05$ significance level.

Findings: It was found that the mean age of the women was 29.4 ± 5.8 years, they had been married for 6.4 ± 5.4 years, and the majority (54.8%) had high school education or higher. The mean gravida of the women was 2.39 ± 1.40 and the mean gestational week was 23.67 ± 9.18 . It was found that the participants were generally (75.8%) knowledgeable about COVID-19 infection control measures, they applied prevention measures at high rates (94.6%).

Among the information and support topics that pregnant women needed during the COVID-19 pandemic period; pregnancy process and follow-up (91.7%), correct use of infection protective equipment (89.7%), infections and infection control measures (87.9%) were the most common. When the knowledge level scores of the COVID 19 pandemic period were compared with some variables, it was determined that education level and receiving education during pregnancy were effective and the difference between them was statistically significant ($p<0.05$).

Conclusion: As a result of our study, it was determined that the need for information increased due to the changes experienced by pregnant women during the pandemic period. For this reason, the educational needs of pregnant women should be well evaluated, and pregnant women should be supported with trainings and holistic approaches.

Key words: Covid-19, education, knowledge level, pandemic, pregnancy

¹**Corresponding author:** Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, İstanbul. e-mail: yelizmrh@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6112-0642>

²Prof. Dr. SBÜ Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları EAH, İstanbul e-mail: pkumru@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-8905-1909

³ Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, İstanbul e-mail: betul21zehr@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6112-0642

Geliş tarihi: 14.11.2023 **Kabul Tarihi:** 12.03.2024 **Online Yayın Tarihi:** 30.11.2024

Atıf/Citation: Doğan Merih Y, Kumru P, Yıldırım BZ. (2024). COVID-19 Pandemi döneminde gebelerin sürece yönelik bilgi düzeylerinin ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 10 (1),1-11.

Bu çalışma 1. Uluslararası Hemşirelik Çalışmaları Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

EXTENDED ABSTRACT

Objective: Pregnancy and birth are important events in women's lives. Especially during this period, psychological fluctuations may occur in women due to hormonal changes. The COVID-19 pandemic is a serious external stimulus that not only causes life-threatening situations, but also causes various psychological problems for pregnant women or worsens their condition. Pregnant women are considered a vulnerable group due to their impaired immunological functions, altered physiology, and susceptibility to infections.

The COVID-19 pandemic has caused major changes all over the world. During the pandemic process, the health of pregnant women, who are among the risk groups, has become even more important and has greatly affected women. During the COVID-19 pandemic, nurses who provide professional healthcare services, especially in the field of women's health, have great responsibilities. Nurses and other healthcare professionals must be familiar with current information and policies regarding emergency planning and infection prevention and control.

Health professionals providing prenatal services should first allow women to express their feelings about current pregnancy, birth and motherhood. Pregnant women who express fear, stress, anxiety or who are evaluated for distress and diagnosed with psychological distress should be helped to cope with these problems with appropriate approaches.

There are a limited number of studies evaluating the knowledge levels and educational needs of pregnant women in relation to COVID-19 in the world and in our country. The study was carried out to determine the knowledge level and training needs of pregnant women during the COVID-19 pandemic.

Method: The population of the cross-sectional study consisted of pregnant women who applied to the pregnant follow-up outpatient clinic of the Gynecology and Paediatrics Training and Research Hospital on the Anatolian side of Istanbul between April and July 2020. A total of 447 pregnant women who met the inclusion criteria and volunteered to participate in the study were included in the study. The data were collected with a questionnaire form including sociodemographic, obstetric characteristics of the participants, information about the COVID-19 process and training needs. Chi-square, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis and Independent Sample t test were used to evaluate the data. The results were interpreted at $p < 0.05$ significance level.

Findings: It was found that the mean age of the women was 29.4 ± 5.8 years, they had been married for 6.4 ± 5.4 years, and the majority (54.8%) had high school education or higher. The mean gravida of the women was 2.39 ± 1.40 and the mean gestational week was 23.67 ± 9.18 . It was found that most of the participants (80.1%) became pregnant voluntarily.

It was determined that 72% of the participants stated that they had sufficient knowledge about pregnancy, birth and puerperium, only 33.6% received care training, and the majority (82.1%) attended antenatal follow-ups regularly during the pandemic period.

It was found that the participants were generally (75.8%) knowledgeable about COVID-19 infection control measures, they applied prevention measures at high rates (94.6%), they had difficulty in applying social distancing and isolation rules in home conditions (72.3%), and their knowledge about disinfection processes at home was low (43%).

Among the information and support topics that pregnant women needed during the COVID-19 pandemic period; pregnancy process and follow-up (91.7%), correct use of infection protective equipment (89.7%), infections and infection control measures (87.9%) were the most common. It was found that educational status and receiving postnatal care education during pregnancy were effective and the difference between them was statistically significant ($p < 0.05$).

Conclusion: As a result of our study; It has been determined that the changes experienced during pregnancy and during the pandemic increase the information need of pregnant women. For this reason, the educational needs of pregnant women should be well evaluated, and pregnant women should be supported with trainings and holistic approaches.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü, klinik seyri açısından ciddi morbidite ve mortaliteye yol açan COVID-19'u 11 Mart 2020'de pandemi olarak ilan etmiştir (WHO, 2020). COVID-19'un epidemiyolojisini, klinik özelliklerini, önlenmesini ve tedavi sürecini etkin yönetebilmek için çok sayıda araştırma yapılmıştır. Dünyanın dört bir yanından ortaya çıkan kanıtlara göre, mevcut COVID-19 pandemisinin öngörülemezliği nedeniyle, gebe kadınlar orta ile yüksek düzeyde prenatal distres yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Lebel ve diğerleri, 2020; Saccone ve diğerleri, 2020; Tanton, 2020; Wu ve diğerleri, 2020).

COVID-19 pozitif gebe kadınları değerlendiren Breslin ve arkadaşlarının küçük bir gebe kohortunda yaptığı çalışmada; gebelerin %32,6'sının asemptomatik olduğu ve semptomatik COVID-19'lu gebelerin ise % 86'sının hafif hastalık, %9,3'ünün şiddetli hastalık ve %4,7'sinin kritik hastalık sergilediği bildirilmiştir. Bu oranlar gebe olmayan COVID 19 enfekte erişkinlerle benzerdir (Breslin ve diğerleri, 2020). Ayrıca her türlü enfeksiyon sürecindeki gibi COVID-19 pandemisinde de gebelerin ruh sağlıklarının olumsuz yönde etkilendiği birçok çalışma ile bilimsel olarak ortaya çıkarılmış olup bu araştırma sonuçlarına göre; COVID-19 pandemisinin gebelerin endişelerini, stres ve depresyon düzeyini yükselttiği belirlenmiştir (Sadıç ve diğerleri, 2023). Bunun yanında gebelikte yoğun bir biçimde yaşanan stresin; bulantı-kusmada artma, preeklampsi, erken doğum eylemi, düşük doğum ağırlıklı bebek gibi anne ve bebek açısından farklı olumsuz etkileri olduğu da bildirilmiştir (Qiao ve diğerleri, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), gebeliğin kadınlarda COVID-19 için daha yüksek risk olduğunu doğrulamıştır. Bu sebeple gebeler COVID-19 enfeksiyonu bakımından yüksek riskli gruplar arasında yer almakta ve enfeksiyondan korunmaları son derece önem arz etmektedir (Gragano ve diğerleri, 2021; Chen ve diğerleri, 2020). Gebelerin COVID-19 enfeksiyonundan korunmalarındaki ana kural izolasyon ve hijyen kurallarına dikkat etmeleridir. Bu noktada gebelerin hem gebelik süreçleri hem de COVID-19 enfeksiyonu hakkında bilgi düzeylerinin güncel ve doğru olması oldukça önemlidir (Poon ve diğerleri, 2020).

Pandemi döneminde yapılan çalışmalara bakıldığında, gebeler doğuma hazırlıksız hissetmeyle ilişkili stres yaşadıklarını, perinatal COVID-19 enfeksiyonu kapma korkusu duyduklarını, okulların kapalı olması, diğer çocukların evde 24 saat bulunması, onlara bakmaya ayrılan ek süre, fiziksel/açık hava aktivitelerinin olmaması, doğum öncesi ve doğum sonrası bakımla ilgili beklentilerinin azaldığını ve doğumla ilgili olarak aşırı endişe yaşadıklarını belirtmişlerdir (Ashraf ve diğerleri, 2020; Brooks ve diğerleri, 2020; Corbett ve diğerleri, 2020; Preis ve diğerleri, 2020).

Salgının öngörülemez psikolojik yansımaları, bulaşmayı önlemeye yönelik önerilerin sonuçları ve yaratabilecekleri psikolojik etkiler, gebe kadınların COVID-19 salgınının herhangi bir etkisine karşı savunmasız olabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle pandemi döneminde gebelerin ruh sağlığına yönelik mevcut belirtilerin değerlendirilip ele alınması, sürece yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve ihtiyaçlar doğrultusunda etkin

edilmesini sağlama için eğitimlerin yapılması anne ve yenidoğan sağlığının korunmasında öncelikli adımlar arasındadır. Ayrıca gebelerde doğum öncesi sorunların teşhisi ve önlenmesi için risk faktörlerinin belirlenmesi anne-bebek sağlığı, gebelik ve doğum sonrası dönem açısından da son derece önemlidir (Sadıç ve diğerleri, 2023; Doğan Merih ve diğerleri, 2023; Kaya Şenol ve Uçar, 2022).

Tüm gereksinimler dikkate alınarak gerçekleştirilen çalışmada, COVID-19 pandemisi sırasında gebelerin, sürece yönelik bilgi düzeylerini ve eğitim ihtiyaçlarını belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları

1. Gebelerin COVID-19 pandemisine yönelik bilgileri ne düzeydedir?
2. Gebelerin COVID-19 pandemisine yönelik bilgi ihtiyaçları nelerdir?
3. Gebelerin COVID-19 pandemisine yönelik bilgi düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu araştırma kesitsel tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Çalışma İstanbul Anadolu yakasında bulunan, yüksek gebe popülasyona sahip ve pandemi sürecinde hizmet sürecine aktif devam eden bir kadın doğum hastanesinde Nisan-Temmuz 2020 tarihleri arasında yapılmıştır.

Örneklem büyüklüğü ise OpenEpi (Versiyon 3) programı ile yapılan analize göre hesaplanmıştır. Hastaneye 1 ay içerisinde ilk kez başvuran gebe sayısını (500 gebe) temsil edecek düzeyde %5 alfa hata ve %99,99 güç ile 377 örneklem yeterli bulunmuştur. Çalışmanın evrenini, hastanenin gebe izlem polikliniğine başvuran gebeler oluşturmuş, örneklemi ise gebe izlem polikliniklerine ayaktan bakım ve tedavi almak için başvuran, 19-45 yaş arası, okuma yazma bilen, iletişim sorunu olmayan, araştırmanın önemi ve amacı açıklandıktan sonra anketi doldurmayı kabul eden gebeler oluşmuştur. Çalışmanın kapsamını desteklemek ve formlardaki veri kaybı göz alınarak 447 gebe çalışmaya dahil edilmiştir.

Veri toplama araçları

Veriler araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan, katılımcıların demografik, bireysel, obstetrik özellikleri, COVID 19 sürecine yönelik görüşlerinin yer aldığı 30 soruluk Gebe Tanıtıcı Bilgi Formu ile toplanmıştır. Katılımcıların

COVID 19 sürecine yönelik bilgi düzeyini ölçmek için 3'lü likert şeklinde oluşturulmuş, 10 soruya ait puanlar baz alınmıştır. Veri formu, çalışma öncesinde ön değerlendirme için 10 gebeye uygulanmış, soruların anlaşılabilirliği ve formun kullanılabilirliği test edildikten sonra çalışma sürecinde kullanılmıştır. Veriler gebe izlem polikliniklerinde belirlenen bir odada, araştırmacılar tarafından gebeler ile yüzyüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Anket süreci ort. 10- 15 dk. sürmüştür.

Verilerin analizi

İstatistiksel Analizler SPSS 17.0 (The Statistical Package for the Social Sciences, SPSS Inc., version 17; Chicago, IL, USA) yazılımı kullanılarak yapıldı. Tanımlayıcı istatistikler ortalama \pm standart sapma ve oran değerleri olarak verildi. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemlerle (Kolmogorov-Smirnov) incelendi. Niceliksel verilerde normal dağılım gösteren parametrelerin ikili gruplar olarak karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, üçlü grupların karşılaştırılmasında ANOVA testi kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen parametrelerin ikili gruplar arası karşılaştırmalarında Mann-Whitney-U testi ve üçlü grupların karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis testi kullanıldı. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise Ki-Kare testi veya test koşulları sağlanamadığı durumlarda Fisher's Exact Ki-Kare testi kullanıldı. Sonuçlar p değerinin 0.05'in altında olduğunda anlamlı olduğu şeklinde değerlendirildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yapıldığı kurumdan kurum izni alınmış ve çalışma ilgili hastanenin (Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu) Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve onaylanmıştır (24.06.2020 tarih 126 nolu karar). Katılımcılara araştırmanın amacı ile ilgili bilgi verilip yazılı onam alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1'de araştırmaya katılan gebelerin bazı sosyo-demografik ve sağlık özellikleri incelendiğinde; kadınların yaş ortalamasının 29,4 \pm 5,8 (min:19, max:44) olduğu, 6,4 \pm 5,4 (min:1, max:30) yıllık evli olduğu, çoğunluğunun (%54,8) lise ve üzeri eğitim aldığı tespit edilmiştir. Kadınların, %84,1'inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu, çoğunluğunun pandemi de çalışmadığı (%78,1) ve gelirlerinin giderlerine denk (%53,2) olduğu saptanmıştır. Katılımcıların % 81,4'ünün bir sosyal güvenceye sahip olduğu, %22,6'sının kronik bir hastalığının

olduğu, %39,6'sının ruhsal durumunu çok iyi olarak tanımladığı belirlenmiştir (Tablo 1). Çalışmaya katılan kadınların eşlerinin yaş ortalaması 34,3 \pm 6,6 (min:19, max:48) olduğu, eşlerin büyük bir kısmının (%84,1) sekiz yıl üzerinde eğitim düzeyine sahip oldukları ve %94,6'sının pandemi de çalıştığı saptanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik ve Sağlık Öykülerine Göre Dağılımları

Yaş (yıl) mean \pm sd		29,4 \pm 5,8	29 (19-44)
Evlilik Süresi (yıl) mean \pm sd		6,4 \pm 5,4	5 (1-30)
Gebelerin Bireysel ve Sağlık Özellikleri		n	%
Öğrenim durumu	İlkokul	94	21,0
	Ortaokul	108	24,2
	Lise	125	28,0
	Üniversite	120	26,8
Pandemide çalışma durumu	Örgün	17	17,3
	Esnek	34	34,7
	Evden	40	40,8
	Diğer	7	7,1
	Çalışmıyor	349	78,1
Sosyal güvencesi	Var	364	81,4
	Yok	83	18,6
Gelir düzeyi	Düşük	188	42,1
	Orta	238	53,2
	Yüksek	21	4,7
Aile tipi	Çekirdek	376	84,1
	Geniş	71	15,9
Kronik hastalık mevcudiyeti	Var	101	22,6
	Hayır	346	77,4
Gebelerin kendi ruhsal durumlarını değerlendirmeleri	Çok iyi	177	39,6
	İyi	113	25,3
	Orta	92	20,6
	Kötü	50	11,2
	Çok Kötü	15	3,4
Toplam		447	100,0

Araştırmaya katılan gebelerin obstetrik özelliklerine Tablo 2'de yer verilmiştir. Kadınların gravida ortalamasının 2,39 \pm 1,40 (min:1, max:9) olduğu, gebelik haftası ortalamasının 23,67 \pm 9,18 (min:26, max:39) olduğu, çocuklarının yaş ortalamasının 5,94 \pm 3,92 (min:1, max:28) olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunun (%80,1) isteyerek gebe kaldığı, %59,7'sinin multipar olduğu, %57,2'sinin daha önceki doğumunu sezaryen olarak yaptığı, %34'ünün mevcut gebeliğinde risk olduğu ve çok az bir kısmının (%5,4) sigara kullandığı saptanmıştır. Katılımcıların %72'sinin gebelik, doğum, lohusalık

ve pandemi süreci hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu ifade ettiği, sadece %33,6'sının doğum sonrası bakım eğitimi aldığı, eğitim alınan yer olarak genelde arkadaş ve aile ortamını tercih ettikleri

(%43,8), pandemi döneminde büyük çoğunluğunun (%82,1) antenatal takiplere düzenli gittiği belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Obstetrik Özelliklerine Göre Dağılımları

Gravida mean±sd		2,39±1,40	2 (1-9)
Mevcut Gebelik Haftası mean±sd		23,67±9,18	29 (26-39)
Çocuk Yaşı mean±sd		5,94±3,92	5 (1-28)
Gebelik Özellikleri		n	%
Gebeliği isteme durumu	Evet	358	80,1
	Hayır	89	19,9
Gebelik trimesteri	1. trimester	145	32,4
	2. trimester	146	32,7
	3. trimester	156	34,9
Parite	Nullipar	180	40,3
	Multipar	267	59,7
Önceki doğum şekli (n:269)	Vajinal Doğum	115	42,8
	Sezaryen	154	57,2
Mevcut gebelikte risk	Var	152	34,0
	Yok	295	66,0
Gebe sigara içme durumu	Evet	24	5,4
	Hayır	387	86,6
	Gebelikte Bıraktı	36	8,1
Gebelik, doğum, lohusalık ve pandemi süreci bilgi durumu	Yeterli	322	72,0
	Yeterli Değil	125	28,0
Gebelik döneminde eğitim alma	Aldı	150	33,6
	Almadı	297	66,4
Bilgi alınan yer (n:276)	Medya	50	18,1
	Çevre (aile ve arkadaş)	121	43,8
	Sağlık Çalışanları	69	25,0
	Kitap	36	13,1
Düzenli Antenatal Takip	Var	367	82,1
	Yok	80	17,9
Toplam		447	100,0

Tablo 3'de katılımcıların COVID-19 enfeksiyon kontrol önlemleri ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların COVID-19 enfeksiyon kontrol önlemleri konusunda genelde (%75,8) bilgi sahibi oldukları, yüksek oranlarda (%94,6) korunma önlemlerini uyguladıkları, ev koşullarında sosyal mesafe ve izolasyon kurallarını uygulamakta (%72,3) zorlandıkları, evde ki dezenfeksiyon süreçleri hakkında bilgilerinin düşük düzeyde (%43) olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların COVID-19 pandemi döneminde ihtiyaç duydukları eğitim konularının dağılımına Tablo 4'de yer verilmiştir. Gebelerin en fazla gebelik süreci ve takipleri (%91,7), enfeksiyon koruyucu

ekipmanların doğru kullanılması (%89,7), enfeksiyonlar ve enfeksiyon kontrol önlemlerine (%87,9) ait bilgileri almak istedikleri saptanmıştır.

Tablo 5'de katılımcıların COVID 19 pandemi dönemi bilgi düzeyi puanları ile bazı değişkenler karşılaştırılmıştır. Bilgi düzeyi puanları ile değişkenler arasında yapılan karşılaştırmada öğrenim durumunun ve gebelik döneminde eğitim alınan etkili olduğu ve aralarındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Üniversite mezunu olanların ve gebelik döneminde eğitim alanların eğitim puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların COVID-19 Enfeksiyon Kontrol Önlemleri ile İlgili Görüşleri (n:447)

Görüşler	Evet		Kararsızım		Hayır	
	n	%	n	%	n	%
Covid-19 bakteriyel bir enfeksiyon mudur?	330	73,8	78	17,4	39	8,7
Covid-19 enfeksiyonu bulaş riski önlenbilir mi?	312	69,8	112	25,1	23	5,1
Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için el hijyeni önemli midir?	435	97,3	11	2,5	1	0,2
Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için el antiseptiği kullanılmalı mıdır?	384	85,9	55	12,3	8	1,8
Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için maske takılmalı mıdır?	437	97,8	8	1,8	2	0,4
Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için ev izolasyonunun önemli olduğunu düşünüyor musunuz?	417	93,3	21	4,7	9	2,0
Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için 2 metrelik sosyal mesafe yeterli midir?	343	76,7	88	19,7	16	3,6
Gebelik sürecinizde Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için önlemleri uyguluyor musunuz?	423	94,6	20	4,5	4	0,9
Covid-19 enfeksiyonundan korunmak için önlemler konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	339	75,8	82	18,3	26	5,8
Ev koşullarında sosyal mesafe ve izolasyon kurallarını uygulayabiliyor musunuz?	323	72,3	65	14,5	59	13,2
Evde rutin enfeksiyon kontrolüne yönelik çamaşır suyu çözeltilisi ile temizlik yeterli midir?	192	43,0	180	40,3	75	16,8

Tablo 4. Katılımcıların COVID 19 Pandemi Döneminde İhtiyaç Duydukları Eğitim Konularının Dağılımı (n:447)

Eğitim İhtiyaçları	Gerekli		Kararsızım		Gereksiz	
	n	%	n	%	n	%
Enfeksiyonlar ve enfeksiyon kontrol önlemleri	393	87,9	29	6,5	25	5,6
Enfeksiyon koruyucu ekipmanların doğru kullanılması	401	89,7	21	4,7	25	5,6
Beslenme ve genel sağlık bilgisi	390	87,2	29	6,5	28	6,3
Gebelik süreci ve takipleri	410	91,7	18	4,0	19	4,3
Gebelik dönemi tarama testleri	368	82,3	54	12,1	25	5,6
Fiziksel aktivite ve egzersizler	348	77,9	63	14,1	36	8,1
Duygusal baş etme yöntemleri	348	77,9	68	15,2	31	6,9
Annelik rolü ve aile iletişim süreci	335	74,9	60	13,4	52	11,6
Emzirme ve beslenme	358	80,1	43	9,6	46	10,3
Temizlik & Sanitasyon	346	77,4	46	10,3	55	12,3
Bebek bakımı	369	82,6	34	7,6	44	9,8
Koruyucu ekipmanlar	343	76,7	53	11,9	51	11,4
Bebekte Uyku	348	77,9	41	9,2	58	13,0
Bebekte gaz çıkarma	333	74,5	45	10,1	69	15,4
Bebekte aşılama	352	78,7	51	11,4	44	9,8
Bebekte rutin kontroller	374	83,7	40	8,9	33	7,4
Bebekte boşaltım sorunları	298	66,7	77	17,2	72	16,1

Tablo 5. Katılımcıların COVID 19 Pandemi Dönemi Bilgi Düzeyi Puanları ile Bazı Değişkenlerin Karşılaştırılması (n:447)

Bireysel ve Obstetrik Özellikler		Bilgi Düzeyi			p
		Mean	±sd	Median	
Öğrenim Durumu	İlkokul	5,17	1,11	5,00	0,002*
	Ortaokul	5,11	0,98	5,00	
	Lise	5,31	0,76	6,00	
	Üniversite	5,49	0,93	6,00	
Çalışma Durumu	Çalışmıyor	5,31	0,96	6,00	0,206
	Çalışıyor	5,45	0,94	6,00	
Pandemi de Çalışma Durumu	Örgün	5,24	1,15	5,00	0,591
	Esnek	5,38	0,85	6,00	
	Evden	5,57	0,90	6,00	
	Diğer	5,57	1,13	6,00	
Eş Öğrenim Durumu	İlkokul	5,25	0,82	5,00	0,082
	Ortaokul	5,20	1,06	5,00	
	Lise	5,37	0,95	6,00	
	Üniversite	5,49	0,91	6,00	
Gelir Düzeyi	Kötü	5,30	0,95	6,00	0,815
	Orta	5,36	0,97	6,00	
	İyi	5,38	0,92	6,00	
Kronik Hastalık	Var	5,30	0,92	6,00	0,541
	Yok	5,35	0,97	6,00	
Gebelik Trimesteri	1. Trimester	5,38	0,93	6,00	0,818
	2. Trimester	5,32	0,98	6,00	
	3. Trimester	5,31	0,96	6,00	
Parite	Nullipar	5,34	1,01	6,00	0,923
	Multipar	5,34	0,92	6,00	
Önceki Gebeliklerde Sorun	Var	5,47	0,93	6,00	0,072
	Yok	5,25	0,97	5,00	
Son Gebelikte Sorun	Var	5,34	0,90	6,00	0,660
	Yok	5,35	0,97	6,00	
Mevcut Gebelikte Risk	Var	5,36	0,94	6,00	0,848
	Yok	5,33	0,96	6,00	
İstemli Gebelik	Evet	5,33	0,98	6,00	0,976
	Hayır	5,36	0,88	6,00	
Gebelik Döneminde Eğitim Alma	Evet	5,47	0,89	6,00	0,049
	Hayır	5,27	0,98	6,00	

TARTIŞMA

COVID-19 ile ilgili eğitim stratejileri, bakım ve tedavi sürecindeki müdahaleleri geliştirmede ve uygulamada önemli bir araçtır. O nedenle özellikle tüm toplumun sağlığını etkileyen pandemi döneminde annelere verilen gebelik bakım ve eğitim hizmeti oldukça önemlidir. COVID-19 pandemisi sürecinde gebelerin, sürece yönelik bilgi düzeylerini ve eğitim ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışma bulguları literatür doğrultusunda aşağıda tartışılmıştır.

Çalışmada gebelerin yaş ortalamasının $29,4\pm 5,8$ olduğu, $6,4\pm 5,4$ yıllık evli olduğu, çoğunluğunun lise ve üzeri eğitim aldığı, %84,1'inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Kadınların gravida ortalamasının $2,39\pm 1,40$ olduğu, çoğunun (%80,1) a maske kullanımı olup, sık el yıkayanların oranı %87,5, evden çıkmayanların oranı %22,5, eve misafir kabul etmeyenlerin oranı %66,3 olarak belirlenmiştir (Kaya Şenol ve Uçar, 2022). Çalışma sonuçlarımızın literatür bilgilerini desteklediği ve genel olarak gebelerin koruma kurallarına önem verdiği saptanmıştır.

Gebeler ciddi viral enfeksiyonlara karşı savunmasızdır ve bu ilişki COVID-19 pandemisi sırasında güçlü bir şekilde gösterilmiştir. Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention, CDC) ve diğer güvenilir sağlık otoriteleri tarafından, gebelik bakım süreçlerinin kesintisiz yürütülmesi, korunma önlemlerine dikkat edilmesi, bağışıklamanın yapılması ve etkin bilgilendirme süreçlerinin sürdürülmesinin önemi vurgulanmaktadır (Sadıç ve diğerleri, 2023; Doğan Merih ve diğerleri, 2020).

Çalışmada gebelerin COVID-19 ve korunma sürecine yönelik bilgilerinin yüksek olduğu, yapılacak eğitimlerde gebelik süreci ve takipleri (%91,7), enfeksiyon koruyucu ekipmanların doğru kullanılması (%89,7), enfeksiyonlar ve enfeksiyon kontrol önlemlerine (%87,9) ait bilgileri almak istedikleri saptanmıştır. Aniweke ve ark. tarafından yapılan çalışmada %66–82'sinde kontrol önlemlerine yönelik pozitif tutum tespit edilmiştir (Aniweke ve diğerleri, 2020). Turan'ın çalışması ile Nijerya, Çin, ABD ve Bangladeş gibi farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda gebelerin COVID-19'a yönelik genel bilgi ve farkındalık seviyeleri iyi oranda bulunmuştur (Turan, 2021; Nwafor ve diğerleri, 2020; Mannan ve Farhana, 2020; Clements, 2020). Nwafor ve ark., COVID-19 ile ilgili önleyici tedbirler hakkında gebelerin %60,9'unun bilgi sahibi olduğunu bulmuşlardır (Nwafor ve diğerleri, 2020). Doğan ve ark. çalışmasında da toplumun salgın hakkındaki bilgi düzeyinin yüksek oranda doğru olduğu, salgında uyulması gereken kuralların büyük çoğunluğunun bilindiği saptanmıştır (Doğan ve diğerleri, 2021). Tayland'da yapılan çalışmada kadınlarda COVID-

19'un bulaş yoluna, klinik bulgularına ve kötü gebelik sonuçlarına dair bilgi seviyesinin düşük olduğu bulunmuştur (Srichan ve diğerleri, 2020).

Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde, bilgi düzeyleri açısından farklı sonuçlar dikkati çekmiştir. Bu farklılıkta ülkelerin hizmet süreçlerinin, pandemi kontrol yaklaşımlarının, bilgilendirme programlarının çeşitliliğinin etkisi olabilir. Bu çalışmada gebelerin bilgi düzeyinin yüksek olmasında ülkemizdeki pandemi konusunda yürütülen programın etkinliğinin, kurumlar arası işbirliğinin, sağlık hizmetlerinde kesintisiz hizmet sunumlarının ve sosyal medya araçları etkili bilgilendirmelerin etkisi düşünülebilir.

Gebelikte oluşabilecek risk faktörlerini saptayan, annede bilgi ve deneyimiyle özgüven oluşturan, maternal-fetal etkileşimde farkındalık sağlayan, gebenin anneliğe hazırlanmasına destek veren, aile içi ilişkilerin düzenlenmesine yardım eden, kadına danışmanlık veren en yakın sağlık personeli ebe ve hemşirelerdir (Fullerton ve diğerleri, 2010; Teeffelen ve diğerleri, 2011). Literatürde antenatal eğitim alan gebelerin doğumlarında daha az ilaç kullanıldığı, anksiyetelerinin daha az olduğu ve doğum sonu dönemde daha az depresyona girdiği belirtilmektedir (Doğan Merih ve diğerleri, 2020; Mendilcioğlu, 2020).

Gebelerin, bilgilendirilmesi, farkındalıklarının artırılması ve COVID-19 ile ilgili mücadelenin bilincinde olmaları gerekmektedir. Bu noktada, kilit role sahip sağlık profesyonellerinin gebelere COVID-19'dan korunmaya yönelik mevcut ve doğru bilgileri aktarmalarının son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada pandemi sürecine yönelik bilgi düzeyi puanları ile değişkenler arasında yapılan karşılaştırmada öğrenim durumunun ve gebelik döneminde eğitim almanın etkili olduğu ve aralarındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Sonuçlar değerlendirildiğinde eğitimin önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumunun 2014'de yayınladığı genelgeye göre, anne adayının gebelik döneminde bilgilendirmesinin bir annelik hakkı olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda; halk sağlığına ve kamu hastaneler birliğine bağlı kurumlarda en kısa sürede gebe bilgilendirme sınıfı programının başlatılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu genelge ile ülkemizde gebe bilgilendirme sınıfları yaygınlaştırılmıştır (Gönenç ve Çakırer Çalbayram, 2017). Çalışmamızda COVID-19 pandemi sürecine yönelik gebelik döneminde eğitim alanların puanlarının yüksek olması bilgilendirme sınıflarının gerekliliğini göstermiştir.

Literatürde kadınların gebe okulunda aldıkları eğitimin hem gebelik döneminde hem de doğum sürecinde (doğum ağrısı ile baş etme, doğum korkularının

azalması) fayda sağladığı (Yüksel ve diğerleri, 2015; Fabian ve diğerleri, 2005), gebeliğe ve anneliğe uyumu kolaylaştırdığı, motivasyon yönünden pozitif etkilediği (Oh ve diğerleri, 2002), bu eğitimlerden büyük oranda memnun kaldıkları ve bilgi düzeylerinin anlamlı olarak yükseldiği görülmektedir (Gagnon ve Sandall, 2007). Pandemi döneminde online gebe okulu eğitimlerinin etkinliğinin değerlendirildiği bir çalışmada, verilen online gebe okulu eğitimlerinin katılımcıları memnun ettiği, farkındalıklarını arttırdığı ve stres oranlarını azalttığı belirlenmiştir (Doğan Merih ve diğerleri, 2020). Literatür bilgileri doğrultusunda gebe okulu programının; gebelik, doğum ve doğum sonrası döneme önemli katkıları olduğu, kadınların gebeliğe adaptasyonunu arttırdığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gebelerin, pandemi sürecine yönelik bilgi düzeyleri ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmamız sonucunda; gebelerin çoğunluğunun pandemi dönemine yönelik farkındalıklarının olduğu, koruma önlemlerini uyguladığı, hastanede çapraz enfeksiyon riskinden endişelenmelerine rağmen gebelik takiplerine düzenli gittiği, kendilerine yapılacak eğitimlerde en fazla gebelik süreci ve takipleri, enfeksiyon koruyucu ekipmanların doğru kullanılması konularına ait bilgi ihtiyaçlarının bulunduğu, pandemi sürecine yönelik farkındalık puanlarının eğitilmiş grupta yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$).

Çalışmamız sonucunda gebelikte ve pandemi döneminde yaşanan değişimlerin, gebelerin destek ve eğitim ihtiyaçlarını artırdığı saptanmıştır. Gebelerin rutin süreçlerin yanında eğitim ihtiyaçları belirlenerek bilgilendirilmeleri ve desteklenmeleri önemlidir. Gebe ile birlikte gebenin ailesine ve özellikle eşine gebeliğin fizyolojik, psikolojik yönü ile ilgili eğitim verilmeli ve aile bütüncül bakım yaklaşımı ile desteklenmelidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma tek merkezde, yalnızca ilgili hastaneye gelen ve çalışmaya katılmaya kabul eden gebelerle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee Approval: Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yapıldığı Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden kurum izni alınmış ve çalışma ilgili hastanenin Etik Kurulu'ndan (Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu) 24.06.2020 tarih 126 nolu karar ile etik kurul izni alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı ile ilgili bilgi verilip yazılı onam alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

YazarKatkısı/AuthorContributions:

Fikir/kavram: YDM,PK, Tasarım: YDM,PK; Danışmanlık: YDM,PK; Veri toplama: YDM,PK, BZY; Veri İşlem YDM,PK, BZY; Analiz ve/veya Yorum: YDM,PK; Kanak tarama: YDM,PK; Makalenin Yazımı: YDM,PK; Eleştirel inceleme: YDM,PK; Kaynaklar ve fon sağlama: YDM,PK, BZY

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Anikwe CC, Ogah CO, Anikwe IH, Okorochukwu BC, Ikeoha CC. (2020). Coronavirus disease 2019: Knowledge, attitude, and practice of pregnant women in a tertiary hospital in Abakaliki, southeast Nigeria. *Int J Gynecol Obstet*, 24;151(2):197–202. doi:10.1002/ijgo.13293
- Ashraf MA, Keshavarz, P, Hosseinpour P, Erfani, A, Roshanshad A, Pourdast A, Poordast T. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19): A systematic review on the probability of pregnancy and vertical transmission. *Journal of Reproduction & Infertility*, 21(3), 157-16
- Breslin N, Baptiste, ., Gyamfi-Bannerman ., Miller R, Martinez R, Bernstein K, Sheen JJ. (2020). COVID-19 infection among asymptomatic and symptomatic pregnant women: Two weeks of confirmed presentations to an affiliated pair of New York City hospitals. *Am J Obstet Gynecol MFM*, 2(2):1-7. doi: 10.1016/j.ajogmf.2020.100118.
- Brooks SK, Weston D, Greenberg N. (2020). Psychological impact of infectious disease outbreaks on pregnant women: Rapid evidence review. *Public Health*, 189, 26–36. doi: 10.1016/j.puhe.2020.09.006
- Chen H, Guo J, Wang C, Luo F, Yu X, Zhang W. (2020). Clinical characteristics and intrauterine vertical transmission potential of COVID-19 infection in nine pregnant women: a retrospective review of medical records. *Lancet*, 395(10226):809–15.
- Clements JM. (2020). Knowledge and behaviors toward COVID-19 among us residents during the early days of the pandemic: cross-sectional online questionnaire. *JMIR Public Heal Surveill*, 8;6(2):e19161. doi: 10.2196/19161.
- Corbett, GA, Milne SJ, Hehir MP, Lindow SW, O'connell MP. (2020). Health anxiety and behavioural changes of pregnant women during the COVID-19 pandemic. *European Journal Obstetrics Gynecology Reproductive Biology*, 249, 96–97. doi: 10.1016/j.ejogrb.2020.04.022
- Demirel Bozkurt Ö, Taner A, Doğan S. (2022). Gebelerin COVID-19 Pandemi Sürecinde Anksiyete Düzeyleri, Baş Etme Durumları ve Etkileyen Faktörler. *Journal of Nursology*, 25(2): 69-76. doi: 10.5152/JANHS.2022.955740
- Doğan Merih Y, Karabulut, Ö, Sezer A. (2021). Is Online Pregnant School Training Effective in Reducing the Anxiety of Pregnant Women and Their Partners During the COVID-19 Pandemic?. *Bezmialem Science*, 9:13-24.
- Doğan A, Çerik HÖ, Gürgen A, Özturan A. (2021). Toplumun sosyodemografik yapısının covid 19 pandemisi hakkında bilgi düzeyi, kaygı ve beklentilere etkisi. *J Immunol Clin Microbiol*, 6(3):139–47.
- Fabian HM, Radestad IJ, Waldenström U. (2005). Child birth and parenthood education classes in Sweden: Women's Opinion and Possible Outcomes. *Act a Obstet Gynecol Scand*, 84(5):436-43. doi: 10.1111/j.0001-6349.2005.00732.x
- Fullerton JT, Thompson JB, Severino R. (2010). The international confederation of midwives essential competencies for basic midwifery practice. An up date study.
- Gagnon, AJ, Sandall J. (2007). Individual or groupantenatal education for childbirth or parenthoodorboth. *Cochrane Database Syst*, 3:CD002869. doi: 10.1002/14651858.CD002869.pub2
- Gönenç İM, Çakırer Çalbayram N. (2017).Gebelerin, gebe okulu programı hakkındaki görüşleri ve eğitim sonrası deneyimleri. *Journal of Human Sciences*, 14(2):1609-20.
- Gragnano E, Esposit G, Iardi B, Turco, M, Verrazzo P, Saccone G. (2021). Letter to the Editor: COVID-19 vaccine during pregnancy: it is time to have a fair inclusion of pregnant women in clinical trials. *Perinat J*, 3;29(3):274–5. doi: 10.2399/prn.21.0293001.
- Kanığ M, Eroğlu K. (2019). Perceived level of social support among pregnant women and affecting factors. *J Educ Res Nurs*, doi: http://dx.doi.org/10.5222/HEAD.2019.125.
- Kaplan Ö, Kaplan, A, Çağlı F. ve Çetin Ş. (2022). Gebelerin covid-19 korku düzeyleri ile kullandıkları koruyucu, geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(2), 590-602. doi: 10.33715/inonusaglik.1011876
- Kaya Şenol D, Uçar Z. (2022). COVID-19'un gebelik, doğum öncesi bakım ve doğum üzerindeki etkileri. *Turkish J Fam Med Prim Care*, 16(1): 57-65. doi.org/10.21763/tjfmprc.992209.
- Kingsley J, Vijay PK, Kumaresan J, Sathiakumar N. (2021). The Changing Aspects of Motherhood in Face of the COVID-19 Pandemic in Low-and Middle-Income Countries. *Maternal and Child Health Journal*, 25(1), 15-21. doi: 10.1007/s10995-020-03044-9
- Lebel C, MacKinnon A, Bagshawe M, Tomfohr-Madsen L, Giesbrecht G. (2020). Elevated depression and anxiety symptoms among pregnant individuals during the COVID-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders*, 277, 5–13. https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.07.126
- Mannan K, Farhana K. (2020). Knowledge and perception towards Novel Coronavirus (COVID-19) in Bangladesh. *Int Res J Bus*

- Soc Sci, 6(2):76–87.
doi.org/10.2139/ssrn.3578477.
- Mendilcioğlu İ. (2020). Gebelikte koronavirüs enfeksiyonu (COVID-19) hakkında görüş, Türkiye Maternal Fetal Tıp ve Perinatoloji Derneği Yayını.
- Nwafor JI, Anukwu JK., Anozie BO, Ikeotuonye AC, Okedo-Alex IN. (2020). Pregnant women's knowledge and practice of preventive measures against COVID-19 in a low-resource African setting. *Int J Gynecol Obstet*, 19;150(1):121–3. doi.org/10.1002/ijgo.13186
- Oh HE, Sim GS, Kim JS. (2002). The effects of prenatal education on primiparas perception of delivery experience, self-confidence and satisfaction in maternal role performance. *Korean J Women Health Nurs.*, 8(2):268-77.
- Poon LC, Yang H, Lee JCS, Copel JA, Leung, TY, Zhang Y. (2020). ISUOG Interim Guidance on 2019 novel coronavirus infection during pregnancy and puerperium: information for healthcare professionals. *Ultrasound Obstet Gynecol*, 20;55(5):700–8.
- Preis H, Mahaffey B, Lobel M. (2020). Psychometric properties of the pandemic-related pregnancy stress scale (PREPS). *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 41(3), 191-197. doi: 10.1080/0167482X.2020.1801625
- Qiao, Y, Wang J, Li J, Wang J. (2012). Effects of depressive and anxiety symptoms during pregnancy on pregnant, obstetric and neonatal outcomes: A follow-up study. *J Obstet Gynaecol*. 28;32(3):237–40.
- Turan G. (2021). Knowledge, attitude, and behaviors of pregnant women about COVID-19: a single-center cross-sectional study. *Perinat J*. 3;29(3):186–93. doi: 10.2399/prn.21.0293003.
- WHO. (2020). WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid19/news/news/2020/3/who-announcescovid-19-outbreak-a-pandemic> (Erişim: 03.10.2023)
- Wu T, Jia X, Shi H, Niu J, Yin X, Xie J, Wang X. (2021). Anxiety disorders in pregnant women during COVID-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders*, 2021;281:91–98.
- Yüksel B, Seven, A, Yıldız Y, Gözükara, İ, Kucur SK, Polat M. (2015). Vajinal doğum ve sezeryan öncesi ve sonrasında hastaların ağrı algılarına etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 6(4):116-20
- Saccone G, Florio A, Aiello F, Venturella R, De Angeli, MC, Locci M, Di Spiezio Sardo, A. (2020). The psychological impact of coronavirus disease 2019 in pregnant women. *American Journal and Obstetrics Gynecology*, 223(2), 293- 295. doi: 10.1016/j.ajog.2020.05.003
- Sadıç, E., Yılar-Erkek, Z., Şen-Uzeli, Ü. (2023). Pandemi Sürecinde Gebelerin, Covid-19 Bilgi Düzeyleri ile Koronavirüs Anksiyetesi Arasındaki İlişki. *J TOGU Heal Sci*. 3(2): 156-172.
- Srichan P, Apidechkul T, Tamornpark R, Yeemard F, Khunthason S, Kitchanapaiboon S. (2020). Knowledge, attitudes and preparedness to respond to COVID-19 among the border population of northern Thailand in the early period of the pandemic: a cross-sectional study. *WHO South-East Asia J Public Heal*, 9(2):118. doi: 10.4103/2224-3151.294305
- Tantona MD. (2020). Anxiety disorders in pregnant women during COVID-19 pandemic. *Journal Penelitian Perawat Profesional*, 2(4), 381-392.
- Teeffelen AS, Nieuwenhurze M, Korstjens Ğ. (2011). Women want proactive psychosocial support from midwives during transition to motherhood: a qualitative study. *Midwifery*, 27;:122-127. doi: 10.1016/j.midw.2009.09.006
- TNSA. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. (2018). p. 75–7. Available from: http://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Arastirmalar-raporlar/2018_TNSA/TNSA2018